

TARPTAUTINIŲ KATALOGAVIMO PRINCIPŲ IŠDĖSTYMAS

Ižanga

Tarptautinė katalogavimo principų konferencija 1961 m.¹ priėmė Principų išdėstymą, visiems žinomą kaip Paryžiaus principai. Akivaizdu, kad jų tikslas – būti tarptautinio katalogavimo standartizavimo pagrindu – buvo pasiektas: nuo to laiko daugelis visame pasaulyje sukurtų katalogavimo taisyklių visiškai arba didele dalimi atitiko Paryžiaus principus.

Praėjus daugiau nei keturiasdešimčiai metų, turėti bendrus tarptautinius katalogavimo principus yra dar svarbiau, nes viso pasaulio kataloguotojai ir vartotojai naudoja OPAC (Online Public Access Catalogues) – nuotolinės prieigos katalogus. Dabar, prasidedant XXI amžiui, IFLA bando sukurti naują principų išdėstymą, kuris taikomas nuotoliniams bibliotekų katalogams ir už jų ribų. Pagrindinis principas – katalogo patogumas vartotojams.

Šis išdėstymas pakeičia Paryžiaus principus ir praplečia jų galiojimą ne tik tekstiniams kūriniams, bet ir visų rūšių medžiagai ir ne tik pirmojo elemento pasirinkimui bei jo formai, bet ir visiems bibliografinių ir autoritetinių duomenų, vartojamų bibliotekų kataloguose, aspektams. Jis apima ne tik principus ir tikslus (t. y. katalogo funkcijas), bet ir pagrindines taisykles, kurios turi būti įtrauktos į katalogavimo taisykles tarptautiniu mastu, taip pat paieškos galimybių ir paieškos rezultatų gaires.

Išdėstymas apima:

1. Taikymo sritį;
2. Bendruosius principus;
3. Entitetus, atributus ir santykius;
4. Katalogo tikslus ir funkcijas;
5. Bibliografinį aprašą;
6. Kreipties elementus;
7. Paieškos galimybių pagrindus.

Šis išdėstymas paremtas turtingomis pasaulio katalogavimo tradicijomis,² taip pat IFLA konceptuali modeliu *Functional Requirements for Bibliographic Records* (FRBR).³

Tikimasi, kad šis išdėstymas padės tarptautiniu lygiu bendrai naudotis bibliografiniais ir autoritetiniais duomenimis, o katalogavimo taisyklių kūrėjams – sukurti tarptautines katalogavimo taisykles.

¹ International Conference on Cataloguing Principles (Paris : 1961). Report. – London : International Federation of Library Associations, 1963, p. 91-96. Taip pat: *Library Resources and Technical Services*, v. 6 (1962), p. 162-167; ir *Statement of principles adopted at the International Conference on Cataloguing Principles, Paris, October, 1961*. – Annotated edition / with commentary and examples by Eva Verona. – London : IFLA Committee on Cataloguing, 1971.

² Cutter, Charles A. *Rules for a dictionary catalog*. 4th ed., rewritten. – Washington, D.C. : Government Printing office, 1904; Ranganathan, S.R. *Heading and canons*. – Madras [India] : S. Viswanathan, 1955; ir Lubetzky, Seymour. *Principles of Cataloging. Final Report. Phase I: Descriptive Cataloging*. – Los Angeles, Calif. : University of California, Institute of Library Research, 1969.

³ *Functional Requirements for Bibliographic Records: Final report*. – München : Saur, 1998. (IFLA UBCIM publications new series; v. 19). IFLA svetainė: <http://www.ifla.org/VII/s13/frbr> (1997 m. rugsėjo mėn., pakeitimai ir papildymai iki 2008 m. vasario mėn.)

FRBR modelis netrukus bus praplėstas pagal *Functional Requirements for Authority Data* (FRAD) ir *Functional Requirements for Subject Authority Data* (FRSAD).

1. Taikymo sritis

Pateiktieji principai yra katalogavimo taisyklių tobulinimo gairės. Jie taikomi bibliografiniams bei autoritetiniams duomenims ir šiuolaikiniams bibliotekų katalogams. Principai taip pat gali būti taikomi bibliotekų, archyvų, muziejų ir kitų bendruomenių sudaromoms bibliografinėms priemonėms ir kitiems duomenų failams.

Jais siekiama pateikti nuoseklų požiūrį į visų rūšių bibliografinių išteklių aprašomąjį ir dalykinį bei sisteminį katalogavimą.

2. Bendrieji principai

Katalogavimo taisyklės sudaromos vadovaujantis keletu principų.⁴ Pats svarbiausias principas – patogumas vartotojui.⁵

- 2.1. *Patogumas vartotojui.* Kai priimami sprendimai rengiant aprašus ir kontroliuojamas vardų formas prieigai, reikia galvoti apie vartotoją.
- 2.2. *Įprastas vartojimas.* Žodynas, vartojamas aprašuose ir suteikiant prieigą, turi atitikti daugumos vartotojų žodyną.
- 2.3. *Pateikimas.* Aprašai ir kontroliuojamos vardų formos turi remtis tuo, kaip entitetas pristato pats save.
- 2.4. *Tikslumas.* Aprašomas entitetas turi būti tiksliai atvaizduotas.
- 2.5. *Išsamumas ir būtinumas.* Turi būti įtraukiami prieigai tik tie aprašo duomenų elementai ir kontroliuojamos vardų formos, kurių reikia vartotojo užduotims atlikti ir kurie būtini, kad vartotojas galėtų vienareikšmiškai identifikuoti entitetą.
- 2.6. *Svarba.* Duomenų elementai turi būti bibliografiškai svarbūs.
- 2.7. *Ekonomija.* Kai tikslą galima pasiekti keliais būdais, pirmenybė turi būti teikiama ekonomiškiausiajam (t. y. pigiausiajam arba paprasčiausiajam) būdai.
- 2.8. *Suderinamumas ir standartizavimas.* Aprašai ir kreipties elementų sudarymas turi būti kiek galima labiau standartizuoti. Tai užtikrina didesnę suderinamumą, kuris savo ruožtu leidžia bendrai naudotis bibliografiniais ir autoritetiniais duomenimis.
- 2.9. *Integravimas.* Visų rūšių medžiagos aprašai ir kontroliuojamos visų rūšių entitetų vardų formos turi būti, kiek tai įmanoma, paremtos bendromis taisyklėmis.

Katalogavimo taisyklės turi būti *pagrįstos ir nepasirenkamos savo nuožiūra*. Kartais šie principai gali vienas kitam prieštarauti, tuomet reikia priimti suprantamą ir praktišką sprendimą.

3. Entitetai, atributai ir santykiai

Katalogavimo taisyklėse entitetai, atributai ir santykiai turi būti traktuojami taip, kaip jie apibūdinami bibliografinio universumo konceptualiuose modeliuose.⁶

3.1. Entitetai

Bibliografiniais ir autoritetiniais duomenimis gali būti atvaizduoti šie entitetai:
kūrinyš,

⁴ Pagal bibliografijos teorijos literatūrą, ypač Ranganathan ir Leibniz darbus, aprašytus: Svenonius, Elaine. *The Intellectual Foundation of Information Organization*. Cambridge, Mass. : MIT Press, 2000, p. 68.

Dalykiniams tezaurams taikomi papildomi principai, kurie šiame išdėstyme kol kas nepateikti.

⁵ Principų tvarka nuo 2.2 iki 2.9 ypatingos reikšmės neturi.

⁶ IFLA konceptualūs modeliai yra FRBR, FRAD ir FRSAD.

išraiška,
 apraiška,
 vienetas,⁷
 asmuo,
 giminė,
 kolektyvas,⁸
 sąvoka,
 objektas,
 įvykis,⁹
 vieta.

3.2. Atributai

Kiekvieną entitetą identifikuojantys atributai turi būti vartojami kaip duomenų elementai.

3.3. Santykiai

Turi atsispindėti bibliografiškai svarbūs entitetų tarpusavio santykiai.

4. Katalogo tikslai ir funkcijos¹⁰

Katalogas turi būti efektyvi ir veiksminga priemonė, padedanti vartotojui:

4.1. rasti rinkinyje bibliografinius išteklius kaip paieškos rezultatą, vartojant išteklių atributus ar santykius:

4.1.1. rasti vieną išteklių,

4.1.2. rasti išteklių grupes, reprezentuojančias:

- visus išteklius, priklausančius tam pačiam kūriniiui,
- visus išteklius, ikūnijančius tą pačią išraišką,
- visus išteklius, pateikiančius tą pačią apraišką,
- visus išteklius, susijusius su pateiktu asmeniu, gimine ar kolektyvu,
- visus pateikto dalyko išteklius,
- visus išteklius, apibūdinamus kitais kriterijais (kalba, išleidimo vieta, išleidimo data, turinio rūšis, laikmenos rūšis ir t. t.), kurie paprastai vartojami kaip antriniai paieškos rezultatų ribojimo kriterijai.

4.2. identifikuoti bibliografinį išteklių ar veiksnį (t. y. patvirtinti, kad aprašytas entitetas atitinka ieškomąjį, arba atskirti du ar daugiau panašias charakteristikas turinčių entitetų);

4.3. atrinkti bibliografinį išteklių, kuris atitinka vartotojo reikmes (t. y. parinkti išteklių, kuris tenkina vartotojo reikalavimus formos, turinio, laikmenos ir t. t. atžvilgiu, arba atsisakyti išteklių, kaip neatitinkančio vartotojo reikmių);

⁷ Kūrinys, išraiška, apraiška ir vienetas priklauso 1-ajai entitetų grupei, aprašytai FRBR modelyje.

⁸ Asmuo, giminė ir kolektyvas priklauso 2-ajai entitetų grupei, aprašytai FRBR ir FRAD modeliuose.

⁹ Sąvoka, objektas, įvykis ir vieta priklauso 3-ajai entitetų grupei, aprašytai FRBR modelyje. Visi entitetai gali būti susiję dalyko santykiu su kūriniiu.

¹⁰ 4.1-4.5 parengta pagal: Svenonius, Elaine. *The Intellectual Foundation of Information Organization*. – Cambridge, Mass. : MIT Press, 2000.

4.4. įsigyti arba **gauti** prieigą prie aprašyto vieneto (t. y. suteikti informaciją, kuri padėtų vartotojui įsigyti vienetą perkant, skolinantis ir t. t. ar gauti prieigą prie vieneto elektroniniu būdu, prisijungus prie nuotolinio šaltinio); arba įsigyti ar gauti prieigą prie autoritetinių ar bibliografinių duomenų;

4.5. orientuotis kataloge ir toliau (t. y. naudotis logiškai sutvarkytais bibliografiniais ir autoritetiniais duomenimis ir pateiktais aiškiais katalogo naršymo būdais, taip pat pateiktais kūrinių, išraiškų, apraiškų, vienetų, asmenų, giminių, kolektyvų, sąvokų, objektų, įvykių ir vietų tarpusavio santykiais).

5. Bibliografinis aprašas

5.1. Paprastai kiekvienai apraiškai turi būti parengtas atskiras bibliografinis aprašas.

5.2. Bibliografinis aprašas dažniausiai turi remtis vienetu kaip apraiškos atstovu ir gali apimti atributus, priklausančius jame pateiktam kūriniiui (kūriniam) ir išraiškai (išraiškoms).

5.3. Aprašomieji duomenys turi būti sudaryti vadovaujantis tarptautiniu lygiu pripažintu standartu.¹¹

5.4. Aprašai gali būti kelių išsamumo lygių, priklausomai nuo katalogo ar bibliografinio failo paskirties. Informacija apie išsamumo lygį turi būti skelbiama vartotojui.

6. Kreipties elementai

6.1. Bendrieji teiginiai

Kreipties elementai, skirti bibliografinių ir autoritetinių duomenų paieškai, turi būti sudaromi vadovaujantis bendraisiais principais (žr. **2. Bendrieji principai**). Kreipties elementai gali būti kontroliuojami ir nekontroliuojami.

6.1.1. Kontroliuojami kreipties elementai turi būti sudaromi aprobuotoms vardų formoms ir vardų formų variantams, tokiems entitetams kaip asmenys, giminės, kolektyvai, kūriniai, išraiškos, apraiškos, vienetai, sąvokos, objektai, įvykiai ir vietos. Kontroliuojami kreipties elementai užtikrina nuoseklumą, kuris būtinas jungiant susijusių išteklių bibliografinių įrašų grupes.

6.1.1.1. Autoritetiniai įrašai turi būti sudaromi siekiant kontroliuoti aprobuotas vardų formas, vardo formų variantus ir identifikatorius, vartojamus kaip kreipties elementai.

6.1.2. Nekontroliuojami kreipties elementai gali būti pateikiami kaip bibliografiniai duomenys vardams, antraštėms (pvz., apraiškoje rasta pagrindinė antraštė), kodams, reikšminiams žodžiams ir t. t., kurie nekontroliuojami autoritetiniuose įrašuose.

¹¹ Bibliotekų bendruomenei tarptautiniu lygiu pripažintas standartas – *International Standard Bibliographic Description*.

6.2. Kreipties elementų pasirinkimas

6.2.1. Kaip kreipties į **bibliografinį įrašą** elementai vartojami aprobuoti kreipties elementai kūriniais ir išraiškoms (kontroliuojama forma), įkūnytoms ištekliuje, apraiškos antraštė (paprastai nekontroliuojama forma) ir aprobuoti kreipties elementai kūrinių kūrėjams.

6.2.1.1. Kolektyvas kaip kūrėjas: kolektyvas turi būti laikomas kūrėju tų kūrinių, kurie išreiškia kolektyvinę mintį ar kolektyvo veiklą arba kai antraštės formuluotė, atskleidžianti kūrinio pobūdį, aiškiai rodo, kad atsakomybė už kūrinio turinį tenka kolektyvui. Tai taikoma, net jei kūrinys pasirašytas asmens, kuris yra kolektyvo pareigūnas ar tarnautojas.

6.2.2. Kaip papildomi kreipties į bibliografinius įrašus elementai turi būti sudaromi aprobuoti kreipties elementai asmenims, giminėms, kolektyvams ir dalykams, kurie gali būti naudingi ieškant ir identifikuojant aprašomą bibliografinį išteklių.

6.2.3. Kaip kreipties į **autoritetinį įrašą** elementai vartojama entiteto aprobuota vardo forma, taip pat jo vardo formų variantai.

6.2.4. Papildoma prieiga gali būti sukurta per susijusių entitetų vardus.

6.3. Aprobuoti kreipties elementai

Aprobuotas kreipties elementas entiteto vardui turi būti įrašytas į autoritetinį įrašą kartu su entiteto identifikatoriais ir vardo formų variantais. Aprobuotas kreipties elementas gali būti reikalingas kaip trūkstama atvaizdavimo forma.

6.3.1. Aprobuoti kreipties elementai turi būti sudaromi vadovaujantis standartu.

6.3.2. Aprobuotų kreipties elementų kalba ir rašto sistema

6.3.2.1. Jei vardai pateikti keliomis kalbomis ir (arba) rašto sistemomis, pirmenybė pasirenkant aprobuotą kreipties elementą turi būti teikiama informacijai, rastai kūrinio, išreikšto originalo kalba ir rašto sistema, apraiškose;

6.3.2.1.1. tačiau jei originalo kalba ar rašto sistema paprastai kataloge nevartojama, aprobuotas kreipties elementas gali būti paremtas formomis, kurios randamos apraiškose arba informaciniuose šaltiniuose viena iš kalbų ar rašto sistemų, labiausiai tinkančių katalogo vartotojams.

6.3.2.1.2. Jei įmanoma, per kontroliuojamą kreipties elementą (arba per aprobuotą vardo formą, arba vardo formos variantą) turi būti suteikiama prieiga originalo kalba ir rašto sistema.

6.3.2.2. Jei pageidautina transliteracija, būtina remtis tarptautiniu rašto konversijos standartu.

6.3.3. Aprobuoto kreipties elemento pasirinkimas

Vardo, pasirinkto kaip aprobuotas kreipties elementas entitetui, pagrindas turi būti vardas, kuris vienareikšmiškai identifikuoja entitetą arba kaip dažniausiai randamas apraiškose, arba kaip gerai žinomas vardas, randamas informaciniuose šaltiniuose ir priimtinas katalogo vartotojams (pvz., sutartinis vardas).

6.3.3.1. Aprobuoto kreipties elemento asmeniui, giminei, kolektyvui pasirinkimas

Jei asmuo, giminė ar kolektyvas vartoja įvairius vardus ar vardų formų variantus, kaip pagrindas aprobuotam kreipties elementui pasirenkamas kiekvieno konkretaus identiteto vienas vardas arba viena vardo forma.

6.3.3.1.1. Jei apraiškose ir (arba) informaciniuose šaltiniuose yra randamos skirtingos vardo formos ir šie variantai nėra skirtingi to paties vardo pavidalai (pvz., visa ir trumpa forma), pirmenybė teikiama

6.3.3.1.1.1. visuotinai žinomam (arba sutartiniam) vardui, jei jis yra nurodytas, o ne oficialiam vardui; arba

6.3.3.1.1.2. oficialiam vardui, jei visuotinai žinomas ar sutartinis vardas nėra nurodytas.

6.3.3.1.2. Jei įvairiais gyvavimo laikotarpiais kolektyvas vartojo skirtingus vardus, kurių negalima laikyti nežymiai tesiskiriančiais to paties vardo variantais, kiekvienas entitetas, identifiкуotas reikšmingai pakeistu vardu, turi būti laikomas nauju entitetu. Kiekvieno entiteto atitinkami autoritetiniai duomenys turi būti susieti, paprastai susiejama su ankstesnėmis ir vėlesnėmis kolektyvo vardų aprobuotomis formomis.

6.3.3.2. Aprobuoto kreipties elemento kūriniai ir išraiškai pasirinkimas

Jei kūrinys turi kelias antraštes, kaip aprobuoto kreipties elemento kūriniai ir išraiškai pagrindas pasirenkama viena antraštė.

6.3.4. Vardo forma aprobuotiems kreipties elementams

6.3.4.1. Asmenų vardo forma

Jei asmens vardą sudaro keletas žodžių, pirmąjį žodį aprobuotam kreipties elementui reikia pasirinkti pagal šalies taisykles ir kalbą, kurios labiausiai susijusios su asmeniu, kaip randama apraiškose arba informaciniuose šaltiniuose.

6.3.4.2. Giminių vardo forma

Jei giminės vardą sudaro keletas žodžių, pirmąjį žodį aprobuotam kreipties elementui reikia pasirinkti pagal šalies taisykles ir kalbą, kurios labiausiai susijusios su gimine, kaip randama apraiškose arba informaciniuose šaltiniuose.

6.3.4.3. Kolektyvų vardo forma

Kaip aprobuotas kreipties elementas kolektyvui, vardas turi būti pateikiamas tiesiogine tvarka, kaip randama apraiškose arba informaciniuose šaltiniuose, išskyrus

6.3.4.3.1. jei kolektyvas yra jurisdikcijos ar teritorinės valdžios dalis, aprobuotas kreipties elementas turi apimti esamu metu vartojamą teritorijos vardo formą ta kalba ir rašto sistema, kuri geriausiai atitinka katalogo vartotojų poreikius;

6.3.4.3.2. jei kolektyvo vardas rodo pavaldumą ar pavaldumo funkciją arba vardo nepakanka pavaldžiam kolektyvui identifikuoti, aprobuotas kreipties elementas pradedamas vadovaujančio kolektyvo vardu.

6.3.4.4. Kūrinių ir išraiškų vardo forma

Aprobuotas kreipties elementas kūriniui, išraiškai, apraiškai ar vienetui gali būti arba vien antraštė, arba antraštė kartu su aprobuotu kreipties elementu kūrinio kūrėjui (kūrėjams).

6.3.4.5. Vardų diferenciacija

Prireikus atskirti entitetą nuo kitų entitetų, turinčių tą patį vardą, į aprobuotą kreipties elementą entitetui turi būti įtraukiami kiti identifikuojantys požymiai. Jei pageidaujama, tokie identifikuojantys požymiai gali būti įtraukiami kaip vardo formų variantų dalis.

6.4. Vardų variantai ir vardo formų variantai

Nepriklausomai nuo to, kuris vardas pasirenkamas aprobuotam kreipties elementui, vardų variantai ir vardo formų variantai taip pat įtraukiami į kontroliuojamą prieigą.

7. Paieškos galimybių pagrindai

7.1. Paieška

Kreipties elementai yra bibliografinių ir autoritetinių įrašų elementai, kurie 1) užtikrina patikimą bibliografinių ir autoritetinių įrašų bei su jais susijusių bibliografinių išteklių paiešką ir 2) apriboja paieškos rezultatus.

7.1.1. Paieškos priemonės

Turi būti sudaryta galimybė atlikti vardų, antraščių ir dalykų paiešką naudojantis visomis konkrečiame bibliotekos kataloge ar bibliografiniame faile prieinamomis priemonėmis (pagal išsamias vardų formas, reikšminius žodžius, frazes, sutrumpinimus, identifikatorius ir t. t.).

7.1.2. Esminiai kreipties elementai

Esminiai kreipties elementai yra tie, kurie remiasi pagrindiniais kiekvieno entiteto atributais ir santykiiais bibliografiniame arba autoritetiniame įrašė.

7.1.2.1. Esminiai kreipties elementai bibliografiniuose įrašuose yra:

- aprobuotas kreipties elementas kūrinio kūrėjo vardui arba pirmojo įvardyto kūrėjo vardui, kai išvardyti keli kūrėjai,
- aprobuotas kreipties elementas kūriniui/išraiškai (gali apimti aprobuotą kreipties elementą kūrėjui),
- apraiškos pagrindinė antraštė ar dirbtinė antraštė,
- apraiškos išleidimo ar publikavimo metai,
- kontroliuojami dalykiniai terminiai ir (arba) klasifikaciniai indeksai kūriniui,
- aprašomo entiteto standartiniai numeriai, identifikatoriai ir registracinės antraštės.

7.1.2.2. Esminiai kreipties elementai autoritetiniuose įrašuose yra:

- entiteto aprobuotas vardas ar antraštė,
- entiteto identifikatoriai,
- entiteto vardų variantai ir vardo ar antraštės formų variantai.

7.1.3. Papildomi kreipties elementai

Kitų bibliografinio aprašo ar autoritetinio įrašo sričių atributai gali būti reikalingi kaip pasirenkamieji kreipties elementai arba kaip filtravimo ar paieškos ribojimo priemonės.

7.1.3.1. Tokie atributai (jie nėra ribojami) **bibliografiniuose įrašuose** yra:

kūrėjų vardai, pateikti po pirmojo kūrėjo vardo,
asmenų, giminių ar kolektyvų, atlikusių ne kūrėjų funkciją, vardai (pvz., atlikėjų),
antraščių variantai (pvz., gretutinės antraštės, prieštekstinės antraštės),
aprobuoti kreipties elementai serijai,
bibliografinių įrašų identifikatoriai,
išraiškos, įkūnytos apraiškoje, kalba,
išleidimo vieta,
turinio rūšis,
laikmenos rūšis.

7.1.3.2. Tokie atributai (jie nėra ribojami) **autoritetiniuose įrašuose** yra:

susijusių entitetų vardai ar antraštės,
autoritetinių įrašų identifikatoriai.

7.2. Paieškos rezultatai

Kai randama keletas įrašų su tuo pačiu kreipties elementu, įrašai turi būti pateikiami logine tvarka, patogia katalogo vartotojams, pageidautina pagal standartą, tinkantį kreipties elemento kalbai ir rašto sistemai.

ICP ŽODYNAS

Žodyne pateikiami „Tarptautinių katalogavimo principų išdėstyme“ (*Statement of International Cataloguing Principles* (ICP)) specifine prasme (nesutampančia su įprastame žodyne apibrėžiama) vartojami terminai. Pabaigoje pateikiami terminai, kurie buvo vartojami Paryžiaus principuose arba kitose ankstesnėse katalogavimo taisyklėse ir kuriuos IME ICC dalyviai norėjo paminėti kaip nebevertojamus.

PT = platesnis terminas; ST = siauresnis terminas; SJT = susijęs terminas.

Apraiška (manifestation) – fizinis kūrinio išraiškos įkūnijimas.

[Šaltinis: FRAD, FRBR]

Apraiška gali apimti kūrinių rinkinį, atskirą kūrinį ar kūrinio sudėtinę dalį. Apraiškos gali būti pateikiamos vienu ar daugiau fizinių vienetų.

[Šaltinis: IME ICC]

Aprašomasis katalogavimas (descriptive cataloguing) – katalogavimo dalis, kuri pateikia ir aprašomuosius duomenis, ir kreipties elementus, išskyrus dalykinius terminus ir klasifikacinius indeksus.

[Šaltinis: IME ICC]

Žr. taip pat **Bibliografinis aprašas [SJT]**, **Dalykinis ir sisteminis katalogavimas [SJT]**

Aprobuota vardo forma (authorized form of name) – vardo forma, pasirinkta kaip aprobuotas kreipties elementas entitetui.

Žr. taip pat **Aprobuotas kreipties elementas [SJT]**, **Prioritetinis vardas [SJT]**, **Sutartinis vardas [SJT]**, **Vardas [PT]**, **Vardo formos variantas [SJT]**

Aprobuotas kreipties elementas (authorized access point) – prioritetinis kontroliuojamas kreipties elementas entitetui, nustatytas ir sudarytas vadovaujantis taisyklėmis arba standartais.

[Šaltinis: IME ICC]

Žr. taip pat **Aprobuota vardo forma [SJT]**, **Kontroliuojamas kreipties elementas [PT]**, **Kreipties elementas [PT]**, **Prioritetinis vardas [SJT]**, **Vardo formos variantas [SJT]**

Asmuo (person) – individas arba vienintelė tapatybė, nusistatyta ar priimta individo arba grupės.

[Šaltinis: FRBR, pakeista FRAD, pakeitimas IME ICC]

Atributas (attribute) – entiteto charakteristika. Atributas gali būti neatskiriama entiteto dalis arba priskiriama jam išoriškai.

[Šaltinis: FRBR]

Autoritetinis įrašas (authority record) – duomenų elementų rinkinys, kuris identifikuoja entitetą ir gali būti vartojamas palengvinti prieigą prie aprobuoto kreipties elemento šiam entitetui arba bet kurio kreipties elemento entitetui išvedimą.

[Šaltinis: IME ICC]

Bibliografinis aprašas (bibliographic description) – bibliografinių duomenų, identifikuojančių bibliografinį išteklių, rinkinys.

[Šaltinis: pakeista ISBD]

Žr. taip pat **Aprašomasis katalogavimas [SJT]**

Bibliografinis įrašas (bibliographic record) – duomenų elementų rinkinys, kuris aprašo bibliografinį išteklių, suteikia prieigą prie jo ir identifikuoja susijusius kūrinius ir išraiškas.
[Šaltinis: IME ICC]

Bibliografinis išteklius (bibliographic resource) – bibliotekų ir panašių rinkinių entitetas, susidedantis iš intelektualinės ar meninės kūrybos produktų. Bibliografiniai ištekliai FRBR modelyje yra 1-osios grupės entitetai: kūrinys, išraiška, apraiška ir vienetas.
[Šaltinis: IME ICC]

Bibliografinis universumas (bibliographic universe) – sritis, jungianti bibliotekų, archyvų, muziejų ir kitų informacinių bendruomenių rinkinius.
[Šaltinis: IME ICC]

Bibliografiškai svarbus (bibliographically significant) – entiteto arba atributo, arba santykio rūšis, kuri turi ypatingą reikšmę ar svarbą bibliografinių išteklių kontekste.
[Šaltinis: IME ICC]

Dalykinis ir sisteminis katalogavimas (subject cataloguing) – katalogavimo dalis, kuri pateikia kontroliuojamus dalykinius terminus ir (arba) klasifikacinius indeksus.
[Šaltinis: IME IC]

Žr. taip pat Aprašomasis katalogavimas [SJT]

Entitetas (entity) – tai, kam būdingas vientisumas ir savarankiškumas; tai, kas nepriklausomai ar atskirai egzistuoja; abstrakcija, ideali koncepcija, minties objektas arba transcendentinis objektas.
[Šaltinis: Webster's 3rd]

FRBR ir FRAD entitetų rūšių pavyzdžiai apima intelektualinės ar meninės kūrybos produktus (kūrinys, išraiška, apraiška ir vienetas); veiksnius (asmenys, giminės, kolektyvai), atsakingus už intelektualinio ar meninio turinio sukūrimą, už turinio fizine forma išleidimą ir platinimą arba saugojančius produktą; arba kūrinio dalyką (kūrinys, išraiška, apraiška, vienetas, asmuo, giminė, kolektyvas, sąvoka, objektas, įvykis, vieta).

[Šaltinis: IME ICC]

Esminis kreipties elementas (essential access point) – kreipties elementas, pagrįstas pagrindiniu entiteto atributu ar santykiu bibliografiniame ar autoritetiniame įrašė, palengvinantis šio įrašo paiešką ir identifikavimą.

[Šaltinis: IME ICC]

Žr. taip pat Kreipties elementas [PT], Papildomas kreipties elementas [SJT]

Giminė (family) – du ar daugiau asmenų, susijusių gimimo, santuokos, įvaikinimo arba panašiu juridiniu statusu arba kitu būdu pristatančių save kaip giminę.

[Šaltinis: FRAD, pakeitimas IME ICC]

Identifikatorius (identifier) – numeris, kodas, žodis, frazė, logotipas, ženklas ir t. t., kurie susiję su entitetu ir padeda atskirti entitetą nuo kitų entitetų toje srityje, kurioje taikomas konkretus identifikatorius.

[Šaltinis: FRAD]

Išraiška (expression) – intelektinis ar meninis kūrinio realizavimas.

[Šaltinis: FRAD, FRBR]

Įvykis (event) – veiksmas arba faktas.

[Šaltinis: FRAD (tai, kas neatlieka kolektyvo funkcijų, laikomi dalykais), FRBR]

Kolektyvas (corporate body) – organizacija ar asmenų ir (arba) organizacijų grupė, kuri identifikuojama pagal konkretų vardą ir kuri veikia arba gali veikti kaip visuma.

[Šaltinis: pakeitimas FRAD, FRBR]

Kontroliuojamas kreipties elementas (controlled access point) – kreipties elementas, įrašytas į autoritetinį įrašą.

[Šaltinis: pakeitimas GARR]

Kontroliuojami kreipties elementai apima ir aprobuotas vardų formas, ir tas formas, kurios laikomos formų variantais. Jie gali būti:

- pagrįsti asmenų, giminių ir kolektyvų vardais,
- pagrįsti kūrinų, išraiškų, apraiškų ir vienetų vardais (t. y. antraštėmis),
- dviejų vardų derinys, tuo atveju, kai vardo/antraštės kreipties elementas pristato kūrinį, kuriame kūrėjo vardas sujungtas su kūrinio antrašte,
- pagrįsti įvykių, objektų, sąvokų ir vietų terminais,
- pagrįsti identifikatoriais, tokiais kaip standartiniai numeriai, klasifikaciniai indeksai ir t. t. Pats vardas gali būti papildytas kitais elementais (pvz., datomis), siekiant atskirti entitetus, turinčius identiškus ar panašius vardus.

[Šaltinis: FRAD – toliau pažymima, kad modelis akcentuoja vardus ir terminus, kontroliuojamus autoritetiniame faile]

Žr. taip pat **Aprobuotas kreipties elementas [ST], Kreipties elementas [PT], Nekontroliojamas kreipties elementas [SJT], Vardas [SJT], Vardo formos variantas [ST]**

Kreipties elementas (access point) – vardas, terminas, kodas ir t. t., pagal kurį ieškomi ir identifikuojami bibliografiniai arba autoritetiniai duomenys.

[Šaltinis: GARR, pakeitimas FRAD ir IME ICC]

Žr. taip pat **Aprobuotas kreipties elementas [ST], Esminis kreipties elementas [ST], Kontroluojamas kreipties elementas [ST], Nekontroliojamas kreipties elementas [ST], Papildomas kreipties elementas [ST], Vardas [SJT], Vardo formos variantas [ST]**

Kūrėjas (creator) – asmuo, giminė ar kolektyvas, atsakingi už intelektualinį ar meninį kūrinio turinį.

[Šaltinis: IME ICC]

Žr. taip pat **Veiksnyis [PT]**

Kūrinys (work) – individuali intelektualinė ar meninė kūryba (t. y. intelektinis ar meninis turinys).

[Šaltinis: FRAD, FRBR, pakeitimas IME ICC]

Laikmenos rūšis (carrier type) – apibūdinimas, atspindintis informacijos laikymo formatą ir laikmenos fizinę formą, suderintą su tarpininkaujamo įtaiso, reikalingo ištekliams turiniui peržiūrėti, atkurti, paleisti ir t. t., rūšimi. Laikmenos rūšis atspindi apraiškos atributus.

[Šaltinis: pakeitimas iš 2008 m. sausio mėn. RDA žodyno]

Nekontroliuojamas kreipties elementas (uncontrolled access point) – kreipties elementas, kuris nėra kontroliuojamas autoritetinio įrašo.

[Šaltinis: IME IC]

Žr. taip pat **Kontroliuojamas kreipties elementas [SJT], Kreipties elementas [PT]**

Objektas (object) – materialus daiktas.

[Šaltinis: FRBR]

Papildomas kreipties elementas (additional access point) – kreipties elementas, kuris gali būti vartojamas papildomai prie esminių kreipties elementų bibliografinių arba autoritetinių duomenų paieškai palengvinti.

[Šaltinis: IME ICC]

Žr. taip pat **Esminis kreipties elementas [SJT], Kreipties elementas [PT]**

Prioritetinis vardas (preferred name) – entiteto vardas, pasirinktas pagal taisyklės arba standartus ir vartojamas kaip pagrindas sudarant aprobuotą kreipties elementą entitetui.

[Šaltinis: IME ICC]

Žr. taip pat **Aprobuota vardo forma [SJT], Aprobuotas kreipties elementas [SJT], Sutartinis vardas [SJT], Vardas [PT]**

Registracinė antraštė (key title) – vienintelis vardas, kurį tęsiamajam ištekliui nustato ISSN tinklas ir kuris neatskiriama susijęs su savo ISSN. Registracinė antraštė gali sutapti su pagrindine antrašte arba, siekiant unikalumo, ji gali būti papildyta identifikuojančiais ir (arba) aiškinančiais elementais, tokiais kaip leidžiančiojo kolektyvo vardas, išleidimo vieta, laidos duomenys.

[Šaltinis: ISBD]

Rinkinys (collection) – 1. Reali arba virtuali dviejų ar daugiau kūrinų arba kūrinų dalių, sujungtų arba kartu išleistų, grupė. 2. Reali arba virtuali tam tikros įstaigos saugomų ar sukurtų bibliografinių išteklių grupė.

[Šaltinis: IME ICC]

Santykis (relationship) – specifinis ryšys tarp entitetų ir jų pavyzdžių.

[Šaltinis: remiantis FRBR]

Sąvoka (concept) – abstrakti sąvoka arba idėja.

[Šaltinis: FRAD (siejama su dalykais), FRBR]

Sunormintas kreipties elementas (normalized access point) *Žr.* **Aprobuotas kreipties elementas**

Sutartinis vardas (conventional name) – vardas, kuris skiriasi nuo oficialaus, pagal kurį žinomas kolektyvas, vieta ar daiktas.

[Šaltinis: pakeista pagal AACR2 Revision 2002, Glossary]

Žr. taip pat **Aprobuota vardo forma [SJT], Vardas [PT], Vardo formos variantas [SJT]**

Turinio rūšis (content type) – apibūdinimas, atspindintis pagrindinę pranešimo formą, kuria išreiškiamas turinys, ir tą žmogaus pojūtį, kuriuo jis suvokiamas. Turinio rūšis atspindi ir kūrinio, ir išraiškos atributus.

[Šaltinis: pakeitimas iš 2008 m. sausio mėn. RDA žodyno]

Vardas (name) – simbolis, žodis ar žodžių ir (arba) simbolių grupė, pagal kurią atpažįstamas entitetas. Apima žodžius/simbolius, reiškiančius asmenį, giminę, kolektyvą; apima terminus, reiškiančius sąvokas, objektus, įvykius ar vietas; apima kūrinio, išraiškos, apraiškos ar vieneto antraštę. Vartojamas kaip kreipties elemento pagrindas.

[Šaltinis: FRBR, pakeitimas FRAD]

Žr. taip pat **Aprobuota vardo forma [ST], Kontroluojamas kreipties elementas [SJT], Kreipties elementas [SJT], Prioritetinis vardas [ST], Sutartinis vardas [ST], Vardo formos variantas [ST]**

Vardo formos variantas (variant form of name) – vardo forma, nepasirinkta kaip aprobuotas kreipties elementas entitetui. Ji gali būti vartojama kaip kreipties priemonė į autoritetinį įrašą entitetui arba pateikiama kaip saitas į aprobuotą kreipties elementą.

[Šaltinis: IME ICC]

Žr. taip pat **Aprobuota vardo forma [SJT], Aprobuotas kreipties elementas [SJT], Kontroluojamas kreipties elementas [PT], Kreipties elementas [PT], Sutartinis vardas [SJT], Vardas [PT]**

Veiksnys (agent) – asmuo (autorius, leidėjas, skulptorius, redaktorius, režisierius, kompozitorius ir t. t.) arba grupė (giminė, organizacija, korporacija, biblioteka, orkestras, šalis, federacija ir t. t.), arba automatas (orus fiksuojantis prietaisas, vertimo programa ir t. t.), kurie turi reikšmę ištekliams gyvavimo ciklui.

[Šaltinis: DCMI Agents Working Group, laikinas apibrėžimas; pakeistas]

Žr. taip pat **Kūrėjas [ST]**

Vienetas (item) – vienas apraiškos egzempliorius.

[Šaltinis: FRAD, FRBR]

Vieta (place) – buvimo vieta.

[Šaltinis: FRBR]

Šaltiniai

AACR2 – *Anglo-American cataloguing rules*. – 2nd edition, 2002 revision. – Ottawa : Canadian Library Association ; London : Chartered Institute of Library and Information Professionals ; Chicago : American Library Association, 2002-2005.

DCMI Agents Working Group – Dublin Core Metadata Initiative, Agents Working Group. (Darbinės apibrėžtys iš 2003 m. tinklalapio): <http://dublincore.org/groups/agents/>. Galutinė ataskaita: <http://dublincore.org/documents/dcmi-terms/#classes-Agent>.

FRAD – *Functional requirements for authority data: a conceptual model. Final report*, 2008.

FRBR – *Functional requirements for bibliographic records: Final report*. – München : Saur, 1998. (IFLA UBCIM publications new series ; v. 19). IFLA svetainė: <http://www.ifla.org/VII/s13/frbr/> (1997 m. rugsėjo mėn., pakeitimai ir papildymai iki 2008 m. vasario mėn.)

GARR – *Guidelines for authority records and references*. 2nd ed., rev. – München : Saur, 2001. (IFLA UBCIM publications new series ; v. 23). <http://www.ifla.org/VII/s13/garr/garr.pdf>.

IME ICC – IFLA Meeting of Experts on an International Cataloguing Code (1-5: 2003-2007), dalyvių rekomendacijos.

ISBD – *International standard bibliographic description (ISBD) : preliminary consolidated edition.* – München : Saur, 2007. (IFLA Series on Bibliographic Control ; v. 31).

http://www.ifla.org/VII/s13/pubs/ISBD_consolidated_2007.pdf.

RDA – *RDA: Resource description and access.* Glossary draft. 5JSC/Chair/11/Rev (Jan. 2008, Table 1). <http://www.collectionscanada.gc.ca/jsc/rda.html#drafts>.

Webster's 3rd – Webster's third new international dictionary. – Springfield, Mass. : Merriam, 1976.

Nebevirtojami terminai

Bibliografinis vienetas (bibliographical unit) *Žr. Apraiška*

Nuoroda (reference) *Žr. Vardo formos variantas*

Pradmuo (heading) *Žr. Aprobuotas kreipties elementas, Kontroliuojamas kreipties elementas*

Unifikuota antraštė (uniform title) *Žr. Aprobuota vardo forma, Aprobuotas kreipties elementas, Vardas*

IME ICC rezoliucija 2008

IME ICC dalyviai nutaria:

- padaryti redakcines pataisas IME ICC dalyvių patvirtintuose tekstuose, kur tai būtina,
- išplatinti tekstą visiems taisykles kuriantiems kolektyvams ir IFLA organizacijoms, taip pat paskelbti jį profesinėje spaudoje,
- suredaguoti ir paskelbti ICP ir žodyną bei padaryti laisvai prieinamus internetu,
- užtikrinti veiklos tęstinumą priderinant prie baigtų rengti FRAD ir FRASAR bei atsižvelgiant į katalogavimo duomenų modelių ir schemų plėtrą,
- saugoti IME ICC dokumentaciją ir informuoti apie IME ICC veiklą ir rezultatus.

Taip pat rekomenduojame įpareigoti IFLA Katalogavimo sekciją tvarkyti tekstus, maždaug kas penkeri metai rengti jų peržiūras ir, jei būtina, juos naujinti aptarus su plačiąja informacijos specialistų bendruomene.